

Ruta de les torres de guaita del Llobregós

Jaume Moya i Matas, Florejacs

La ruta proposada avui traça una “Y” pels termes municipals de Biosca, Massoteres i Torà, a les terres que foren marca del Comtat d’Urgell al segle XI, abans de l’ocupació comtal del pla. El Llobregós (o Riubregós) és el riu que dóna nom a la ruta i que creuarem en un parell d’ocasions. Eix de la frontera cristianoislàmica, la seva rellevància estratègica i històrica és l’origen de la munió de forteses que s’alçaren a les seves ribes entre els segles X i XII. Veurem que el passat d’aquests castells és com el dels seus antics pobladors, orgullosos i bel·ligerants, i que el present és com les aigües del riu, llòbrec i incert.

Al visitant inquiet recomano que aconseguixi la “Guia Turística i de Serveis de La Segarra”, editada fa anys pel Consell Comarcal. Aquesta guia (encara que necessitada ja d’una reedició actualitzada) a més de descriure i situar tots els nuclis de la comarca, assenyala alguns dels seus excel·lents establiments de restauració, imprescindibles per a arrodonir un bon dia d’esbarjo. Aquell que es deixi seduir per les descobertes històriques, podrà ampliar els seus coneixements consultant el volum de la Segarra de la magnífica “Catalunya Romànica” o, per aprofundir-hi encara més, l’extensa bibliografia que en matèria de castells de Ponent han publicat els historiadors Jordi Bolòs i Flocel Sabaté, l’arqueòleg Joan-Ramon González o l’arquitecte Joan Adell, entre d’altres.

El nostre primer objectiu és Lloberola. Hi accedirem per un trencall cap a ponent de la carretera C-451, que uneix Solsona amb Guissona. Poc abans d’arribar-hi, des d’un turó situat a un parell de quilòmetres, ja ens sorprèn la magnificència del conjunt, presidit pels perfils de la torre de guaita i l’església de Sant Miquel. La nostra atenció es centrarà en la torre, ja que torres són les fites de la ruta, però no deixarem de donar una ullada als sarcòfags baixmedievals del seu fossar ni a l’església que, tot i la seva aparença neoclàssica, revela en la seva advocació guerrera un primitiu origen.

El castell de Lloberola és, tal vegada, el degà dels de la nostra comarca i, tot i el seu estat actual, en les seves pedres podem llegir

l'arribada de les formes del romànic a les fortaleses catalanes. No ens deixem captivar per la seva façana de migdia i voltem la torre per veure'n els budells: com tantes d'altres torres properes (Sallent de Pinell, la Força de l'Estany, Peracamps...), roman esventrada de dalt a baix, cosa que, tot i qüestionar la seva estabilitat, ens permet apreciar el seu interior a la llum del dia. Així, copsarem l'estructura original, del segle X, de planta trapezial i murs de tàpia, encara amb restes de mil·lenàries bigues encastades. Se'ns revelarà com, al tombant de l'any 1000, aquesta torre primitiva fou revestida, sobrealçada i arrodonida en les seves cantonades de migdia per un folre de calç, de la mateixa manera que a la seva cosina germana de Vallferosa (que mereix un article per a ella sola) i va assolir l'actual aspecte troncocònic. El lloc és molt evocador i ens fa pensar en tot allò que espera als arqueòlegs al costat nord de la torre sota el munt d'enderrocs i malesa, talment un "tell" segarrenc.

Convençuts que tornarem a seguir-hi descobrint els secrets, deixem Lloberola i, per la mateixa C-451, ens aturarem al capdamunt del tossal que presideix el nucli de Biosca. Allí, saltant entre la malesa que se'ns enganxa als mitjons i ens punxa els turmells, podrem recórrer l'emplaçament on s'aixecà el seu castell. La situació estratègica del lloc, dominadora de la conca del Llobregós, pas de comunicació entre la vall del Segre i la Catalunya central, el feu un lloc ideal per, a començaments del segle XI, alçar-hi una fortalesa. Avui, de l'antic recinte només podem identificar fragments de murs fets amb elements reaprofitats pels lliberals, que s'hi feren forts durant la primera carlinada, i l'església de Santa Maria, de formes llombardes i absis sobrealçat per les restes d'una torre de difícil datació. Val a dir que l'església, tot i la seva aparença robusta, està en un estat d'abandó que ens desperta la sensació de progressiva decadència que, amb intermitències, ens acompanyarà tota la jornada.

La nostra següent fita, ja a la riba esquerra del Llobregós i en ple segle XI, és a Talteüll, al municipi de Massoteres. Deixant enrere Biosca i seguint per la C-451 en direcció Guissona, ens desviarem per una carretereta serpentejant que, cap a llevant, ens condueix a aquest calmós nucli (si arribem al camp de golf -sorprenent taca de verd perenne envoltat d'un mur de carreus ciclopis-, hem passat de

llarg i cal recular). Talteüll també té molts estímuls per al nouvingut i és palesa una respectuosa restauració de dos forns, bella mostra d'arquitectura popular, i de l'heterodoxa i enigmàtica església de Sant Pere, construcció del romànic llombard, però amb una composició de dos absis i un gran transsepte que la fan excepcional. Centrem-nos en el nostre objectiu: el castell. Una primera ullada desmereix el monument, però també aquí la ruïna ens permet – talment els antics harúspex romans- llegir-ne les entranyes. L'espoli que han patit els seus carreus, tallats per la mateixa mà hàbil que va fer els de la propera església, posa al descobert l'estructura típica dels murs d'una fortalesa plenament romànica: dues parets de pedra tallada i lligada amb bon morter de calç i sorra (extret de la mateixa vall buidada al peu de la torre) i omplertes en l'espai que les separa per un reble de maçoneria petita i irregular i mesclada amb més morter. De la primitiva torre avui només es conserva, fins una alçada de 5 metres, el seu nivell inferior, però ben segur que d'antuvi tenia almenys dos pisos més, el primer dels quals (on hi havia la porta elevada d'accés), es va ensorrar al segle XIX, massissant les restes que ara, com un immens timbal, podem contemplar.

Recularem per les nostres passes, novament direcció Biosca, per a tombar cap a llevant per la carretera C-1412 (Ponts-Calaf). Poc abans d'arribar a Torà, un trencall a mà esquerra ens condueix cap a la següent fita de la nostra ruta: el castell de L'Aguda. També aquí resistirem el primer impuls d'apropar-nos a la bonica església de Santa Maria, un altre exemple ben conservat de romànic, tot i que ja del segle XII, i ens acostarem a les ruïnes castell. No puc negar que la primera sensació que vaig rebre al contemplar-lo és la de gran enuig, doncs a la seva part més alta, sobre la bestorre del costat occidental, hi ha instal·lada una base cúbica de formigó on s'alça una gran antena de telecomunicacions que enlletgeix, desfigura i, fins i tot, menysprea la venerable fortalesa. No obstant, a dia d'avui gaudeixo de connexió a Internet a la meva llar gràcies a aquest indecorós enginy; en fi, contradiccions de la modernitat...

Del ruïnós castell, recinte allargassat entre dues torres als extrems, ens interessa especialment la torre oriental, més gran i més antiga que la resta: aquest cos presenta una planta rectangular amb extrems arrodonits que ens recorda les formes de Lloberola, però

